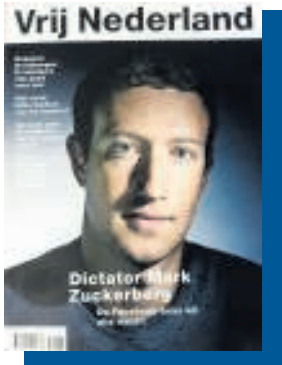

RELIGIE & FILOSOFIE

BLADEN Leonie Breebaart

Nazi-vergelijkingen aan de vooravond van 4 en 5 mei

Mag je Geert Wilders een fascist noemen? En Marine Le Pen? Aan de vooravond van Dodenherdenking en 5 mei legt **Vrij Nederland** die vraag voor aan onder meer filosoof en VVD-senator Sybe Schaap. Die werd in 2012 hard aangevallen toen hij betoogde dat het rechtspopulisme van de PVV 'in veel opzichten doet denken aan de jaren dertig'. Halbe Zijlstra noemde de vergelijking 'idiot'. Dat vindt Sybe Schaap vreemd: "Je kunt elke vergelijking maken, als je die maar goed onderbouwt." En raakvlakken tussen de PVV en het Duitse fascisme van toen zijn er, zegt hij. Ook de PVV, wekt weerzin tegen de 'progressieve elite', zet aan tot haat en koestert een nostalgisch wereldbeeld. Er zijn overeenkomsten, maar ook veel verschillen.

Filosoof Bastiaan Rijpkema vergelijkt het rechtspopulisme liever niet met het fascisme. Enerzijds omdat populistische als Geert Wilders en Marine Le Pen geweld niet verheerlijken, zoals fascistische wél doen. Anderzijds omdat ze opereren binnen de democratie en niet uit lijken op een autocratisch bewind. Waarom Rijpkema vindt dat de vergelijking vaak 'zijn doel voorbij schiet', wordt niet duidelijk.

Daarnaast legt **Vrij Nederland** nog een aantal dubieuze leiders van dit moment langs de 'fascistische meetlat', dat wil zeggen langs negen, door de Amerikaan Robert Paxton vastgestelde kenmerken van fascisme. Niet alleen Wilders, maar ook Vladimir Poetin en Recep Tayyip

Erdoğan krijgen natuurlijk vooral betekenis door het herdenken van concrete personen en daarin spelen dit jaar de zogenaamde 'struikelstenen' van de Duitse kunstenaar Gunter Demnig een rol. In de stoep van huizen waar nazi-slachtoffers voor hun deportatie woonden, legt hij 'om hoofd en hart te laten struikelen' al sinds 1995 eigenhandig een messing steen met hun naam, geboorte- en sterfdatum en de plek waar ze vermoord werden. Er zijn er al zo'n zestigduizend struikelstenen geplaatst, verspreid over twintig landen. In kleinere lokale bladen was er deze week ruim aandacht voor. In de Amsterdamse editie van de door daklozen verkochte **Straatkrant Z!** vinden we bijvoorbeeld een vraaggesprek met Theo Jeuken. De altijd al in zijn buurt geïnteresseerde Amsterdammer liet voor zijn woning in de Gerard Doustraat twee struikelstenen plaatsen ter nagedachtenis aan Jacob en Lea Achttienribben, een echtpaar dat daar voor de oorlog woonde.

Veel is Theo Jeuken niet over hem te weten gekomen, behalve dat Jacob kleermaker was en tweedehands kleren verkocht op de Albert Cuypmarkt. Schokkend vindt hij het, dat op een dag op de deur van zijn eigen huis gebonkt is om het echtpaar weg te halen. Met de struikelstenen houdt hij de herinnering in ere. "Het zijn een soort grafsteentjes voor Achttienribben

en zijn vrouw. Voor mijn gevoel zijn ze symbolisch weer thuis."

Ook in Hilversum zijn recent enkele tientallen struikelstenen geplaatst, meldt **Kerkbrink**, een uitgave van de Protestantse gemeente Hilversum. De stenen herinneren aan elf Joodse inwoners die in Sobibor, Mauthausen en Auschwitz zijn vermoord. Voor de oorlog telde de Joodse gemeenschap in Hilversum zo'n tweeduizend mensen.

Van 1300 slachtoffers zijn inmiddels namen en adressen bekend, maar voor de meesten is nog geen steen geplaatst. Gelukkig springt Bewonersvereniging Schildersbuurt e.o. bij. Want hoewel de gemeente het struikelsteen-initiatief van harte ondersteunt en ze er ook al geld aan heeft uitgegeven, is het volgens ChristenUnie-raadslid Jan de Wit nadrukkelijk de bedoeling dat ook particulieren zich als donateur opwerpen.

Erdoğan scoren punten, evenals Marine Le Pen, omdat ze 'appelleert aan de angst voor het kwaad dat Frankrijk zou bedreigen: 'immigranten en de islam'.

Dodenherdenking en Bevrij-

BEDEVAART De meivakantie is onder moslims een populaire tijd om naar Mekka te gaan voor de kleine bedevaart. Veel moslims zullen deze week in het vliegtuig stappen naar Saudi-Arabië. Rudy van der Aar en Mohammed Kechouh fietsten naar Mekka: 'Duurzaamheid en islam horen bij elkaar.'

tekst Irene de Pous

Op een houten fiets van Maassluis naar Mekka

Een pelgrim op weg naar Santiago de Compostela voelt wind in zijn gezicht, stof van de droge Spaanse vlaktes in zijn longen en kou uit de bergen op zijn botten. Maar toen Rudy van der Aar (26) drie jaar geleden voor zijn eerste bedevaart naar Mekka ging, hoorde hij slechts het ronken van vliegtuigmotoren. Europa schoot in enkele uren onder hem voorbij en in een touringcar reed hij van Jeddah naar de heilige stad. "Ik voelde me een toerist. Ik miste de fysieke en mentale moeite die bij een bedevaart hoort."

Samen met zijn vriend Mohammed Kechouh (27) besloot hij het daarom anders te doen. De afgelopen winter fietsten zij in twaalf weken op een houten fiets van Maassluis naar Mekka. Onderweg logeerden ze zoveel mogelijk bij mensen thuis. Het was een persoonlijke pelgrimstocht, maar ook een manier om aandacht te vragen voor duurzaamheid. Duizenden thuisblijvers volgden via Facebook hun tocht door regen, sneeuw en woestijn. Kechouh: "Als je moeite doet, is het zoeter als je iets bereikt. Bij aankomst voelde ik een intens

gevoel van dankbaarheid."

Jaarlijks reizen miljoenen moslims van over de hele wereld af naar Mekka voor de grote en kleine bedevaart (*hadj* en *umrah*). Op het vliegveld in Jeddah is een speciale landingsbaan voor de pelgrims en pendelbussen brengen hen direct naar Mekka. Pelgrims die het anders doen en per voet of fiets naar Mekka reizen zijn, voor zover na te gaan, op twee handen te tellen.

Ook Van der Aar en Kechouh ontkwamen er uiteindelijk niet aan van Cairo naar Jeddah te vliegen. Maar het laatste stuk stapten ze gewoon weer op de fiets, ondanks waarschuwingen die ze van Egyptenaren kregen. Van der Aar: "Het bleken vooroordelen. Toen we langs de snelweg van Jeddah naar Mekka werden aangehouden dacht ik: nu gaan ze ons oppakken. Maar ze waarschuwden alleen dat het gevaarlijk was. En in Mekka wilde de beveiliging vooral selfies met ons maken."

Van der Aar, die een Indonesische achtergrond heeft, woont in Hoofddorp, studeerde culturele en maatschappelijke vorming en werkte bij een paddestoelenkwekerij. Kechouh, Marokkaanse achtergrond, woont in Maassluis, studeerde communicatie en werkte onder andere als scriptiecoach en in

Het was een pelgrimstocht, maar ook een manier om aandacht te vragen voor duurzaamheid

Links: Rudy van der Aar in Egypte, rechts: Mohammed Kechouh op de Jabal al Nour. Boven: selfies onderweg.

de haven. De twee ontmoetten elkaar in 2011 tijdens een conferentie voor Europese, jonge moslims van de internationale vredesorganisatie Initiatives of Change. Weer terug in Nederland werkten ze onder andere samen aan een initiatief om moskeeën in Den Haag te vergroenen.

Maar het idee voor deze pelgrims-tocht ontstond bij ieder afzonderlijk. Kechouh: "Het zaadje voor deze droom werd geplant tijdens een fietstocht naar Hoek van Holland. Ik was te gierig om met het ov te gaan, dus pakte ik de fiets van mijn vader. Tijdens dat kleine tochtje merkte ik dat ik goed kan reflecteren op de fiets." En gelijk wist hij het: ik wil een keer naar Mekka fietsen, een lange tocht maken om met 'mezelf te praten en te schrijven'.

Verspilling tegengaan

Van der Aar raakte bij zijn vorige *umrah* gedeprimeerd van al het afval op de heilige berg bij Mekka, de Jabal al Nour. In de moskee las hij het boek: 'Green Deen, what Islam teaches about protecting the planet'. "Ik was al veel bezig met klimaat- en milieuproblemen. Door dat boek realiseerde ik me dat de islam ook antwoorden heeft op die problemen. We hoeven er alleen maar

praktisch naar te handelen." Reinheid, het tegengaan van verspilling, matigheid, het zijn allemaal onderwerpen waar de islam op ingaat. Van der Aar bad: "Laat mij op een duurzame manier hier in Mekka terugkomen."

Toen ze van elkaars plannen hoorden waren de Deen Travellers – *deen* is Arabisch voor geloof – geboren. Eind oktober stapten ze op hun fiets. Een houten fiets. Een gouden greep, zo blijkt uit de vlogs. Overal waar ze stopten kwamen mensen nieuwsgierig kijken. Van der Aar: "Dan heb je gelijk een startpunt voor een gesprekje." Eén na-deel: de fiets had maar twee versnellingen. Kechouh: "In Duitsland heeft een fietsmaker de ketting langer gemaakt. Zo kwamen we toch de bergen door."

Duurzaam leven betekent bewust omgaan met je omgeving, zegt Kechouh. Tijdens hun tocht probeerden ze dit op allerlei manieren toe te passen. Zo hielden ze in Griekenland een inzamelingsactie en brachten levensmiddelen naar vluchtelingen. In Macedonië gaven ze hondenkoekjes aan de uitgehongerde beesten langs de weg. Op de Egyptische televisie vertelden ze hoe ze hun eigen water koken en in een thermosflesje meenemen, om geen plastic

Ze zetten hun fietsen onderaan de berg en gingen met vuilniszakken aan de slag

flesjes te hoeven kopen. Vanuit Mekka stuurden ze hun afgeknipte haar – verplicht onderdeel van de bedevaart – naar stichting Haarwensen.

In Mekka begonnen ze een opruimactie bij de heilige berg Jabal al Nour, waar de profeet zijn eerste openbaring kreeg. "Dit is de hoogste plek van Mekka", zegt Kechouh. "Mohammed ging hierheen om na te kunnen denken over de problemen in de gemeenschap. Het is een bijzondere plek om de profeet beter te leren kennen. Honderden mensen per dag bezoeken de berg, tijdens de hadj wel duizenden."

Nu is de berg op veel plekken veranderd in een afvalhoop. Van der Aar: "De vuilnisbakken die er staan zijn altijd vol en er is maar één schoonmaker voor de hele berg. Veel mensen voelen zich machteloos tegenover zoveel plastic." Van der Aar en Kechouh zetten hun fietsen onderaan de berg, met bordjes over reinheid in de islam, en gingen met vuilniszakken aan de slag.

In de dagen daarna hielpen steeds meer mensen met het vullen van vuilniszakken. De lokale taxichauffeurs begonnen een whatsapp-groep om te bespreken wat zij zouden kunnen doen. Bij de winkeliers mochten ze posters hangen die in verschillende talen op-

roepen niet te verspillen. Van het verzamelde plastic maakten ze een aantal vuilnisbakken die ze in de winkels zetten. 'Plastic hoeft geen afval te zijn. Het is ook weer bruikbaar.'

Mentaliteit

Niet bij iedereen kwam de boodschap aan. Kechouh: "Soms gooiden mensen tijdens het opruimen iets voor je neus op de grond. Dan spraken we hen er op aan, maar even later deden ze het weer." Van der Aar: "Het gaat om een mentaliteitsverandering. Daarom is dit een goede plek om mensen bewust te maken. Moslims uit de hele wereld komen hier en nemen wat ze meemaken weer mee terug naar hun eigen land." Kechouh: "Hopelijk hebben we wat zaadjes kunnen planten."

Zaadjes planten, daar spreken de twee jongens veel over. Tijdens hun reis en sinds hun terugkomst worden ze vaak uitgenodigd om hun verhaal te komen vertellen, in moskeeën, bij verenigingen. "Veel moslims zijn er niet zo mee bezig, maar als ze ons verhaal horen vinden ze het eigenlijk wel logisch. We hopen dat mensen inzien dat iedereen verschil kan maken, en dat dat niet vervelend is, maar juist je eigen leven meer betekenis geeft."